

Informačný materiál

na rokovanie Rady vlády SR pre podporu exportu a investícií 18. 2. 2015

Sankcie medzi EÚ a RU – aktuálny stav a dopady

1. Vývoj v otázke sankcií

V reakcii na **novú eskaláciu konfliktu na východe Ukrajiny** (útoky v Donecku a v Mariupole aj na civilné objekty) sa dňa 29. 1. uskutočnilo mimoriadne zasadnutie Rady pre zahraničné veci EÚ (FAC). Cieľom malo byť zhodnotenie situácie a **prijatie záverov Rady**, ktoré okrem politických odkazov adresovaných Rusku, ozbrojeným separatistom a Ukrajine na zastavenie násilia, dodržiavanie Minských dohôd a urýchlené mierové rokovania, obsahovalo aj niektoré rozhodnutia o ďalšom postupe EÚ v otázke sankcií.

Závery mimoriadnej Rady FAC v oblasti sankcií predpokladajú súhlas s **predĺžením** súčasného sankčného balíka **individuálnych sankcií o ďalších 6 mesiacov** (do septembra 2015) a požiadavku Európskej služby pre vonkajšiu činnosť (ESVČ), resp. Európskej komisii rozšíriť zoznam individuálnych sankcií osôb a entít, ktoré boli prijaté už **na pravidelnom FAC dňa 9. 2.** s nadobúdanou platnosťou od 16. 2. (dodatočne bolo zaradených 19 osôb a 9 entít). Posledným bodom mimoriadnej Rady FAC bola požiadavka EK pripraviť **ďalšie možné kroky** na posilnenie implementácie Minských dohôd (mohli by sa týkať potenciálne aj ďalších sektorálnych sankcií, o ktorých by však mala rozhodovať Európska rada 19.- 20. 3. 2015).

V súvislosti s množiacimi sa úvahami o možnom rozšírení a predĺžení už zavedených sankcií EÚ voči Ruskej federácii sa **dňa 2. 2. 2015 uskutočnilo zasadnutie Medzirezortnej koordinačnej skupiny SR pre sankcie** s cieľom koordinácie prípadného postupu a identifikovania rizikových oblastí pre SR. Na stretnutí bolo konštatované, že prípadné ďalšie protipatrenia EÚ **by sa nemali týkať oblasti energetiky**. SR by sa malo snažiť o **selektívne prijímanie** prípadných ďalších sankcií voči ruským zbrojárskym firmám vzhľadom na vysokú závislosť SR na dodávkach ruskej vojenskej techniky. Taktiež bola vyjadrená zhoda, aby prípadné rozšírenie sankcií sa netýkalo **dcér a vnučiek bánk vo väčšinovom vlastníctve RU, ktoré pôsobia na území EÚ**. V neposlednom rade bude potrebné **ochrániť automobilový priemysel**, ktorý je jeden z najdôležitejších hospodárskych i zahranično-obchodných odvetví SR.

2. Dopad sankcií EÚ voči RU na SR

Ostatná makroprognóza Inštitútu finančnej politiky MF SR bola zverejnená 3. februára 2015 a napriek tomu, že explicitne **neobsahuje aktualizovanú analýzu dopadov sankcií** na ekonomiku SR, predpovedaný **rast HDP v roku 2015 na úrovni 2,9%** (navýšenie z predpokladaných 2,6%) naznačuje, že súčasný sankčný režim nepredstavuje z krátkodobého hľadiska pre slovenské hospodárstvo zásadnejšie riziko.

Doposiaľ jediné konkrétne vyčíslenie dopadov, spracované Inštitútom finančnej politiky (IFP) MF SR, predpokladá, že neistota **sprevádzajúca konflikt na Ukrajine ukrojí z očakávaného rastu slovenského HDP 0,2 % a 0,3 % v rokoch 2014 a 2015. Slovenská ekonomika nepatrí medzi krajiny výrazne naviazané na export do Ruska**. Podiel exportu do Ruskej federácie na celkovom exporte je **menší než 4% a od roku 2012 kontinuálne klesá**.

Z hľadiska dopadu na vzájomný obchod, porovnanie štatistík zahraničného obchodu SR-RU poukazujú na **pokles exportu zo SR do Ruska za 10 mesiacov 2014 o 16% a importu o 15,8%**. Z hľadiska najvýznamnejších položiek slovenského exportu do Ruska bol v danom období zaznamenaný prepád vývozu **u vozidiel a ich súčastí** (pokles o 159,3 mil. EUR, čo predstavuje o -17,3%) a **strojárenských a elektrotechnických výrobkov** (-143,8 mil. EUR; pokles -16%).

Pozn.: Detailnejší prehľad porovnania poklesu slov. exportu do Ruska za 10 mesiacov 2013/2014 s poklesom vyšším 500 tis. EUR je predmetom osobitnej prílohy (v absolútnom porovnaní podľa HS4 kódov).

Uvedený prepád exportu je potrebné vnímať v širšom kontexte, najmä s dôrazom na **nepriame dopady**, ktoré sa postupne začali prejavovať na oslabení ekonomickej výkonnosti Ruska – znížená kúpyschopnosť, výrazné zníženie rubľa, prepád cien ropy, zhoršenie úverových ratingov medzinárodných agentúr. Z pohľadu **SR a automobilového priemyslu** ako najvýznamnejšej položky exportu je treba konštatovať, že napriek zníženiu objednávok sa darilo v roku 2014 slovenským výrobcom **kompensovať výpadky a realizovať svoju produkciu na iných trhoch – najmä EÚ**.

Ďalším externým faktorom, ktorý môže negatívne ovplyvniť slovenských výrobcov vyvážajúcich do Ruska je **zníženie rizikového ratingu OECD pre Rusko** (z kategórie 3 do kategórie 4), čo bude viesť k zdraženiu exportu do Ruska, nakoľko sa zvýšia náklady na poistenie exportu (prostredníctvom EXIM-Banky). Zvýšené náklady sa prejavujú najmä pri stredne dlhých exportných úveroch.

Dopady sankcií voči Rusku však v ostatnom čase mali dopad aj na rozhodnutia štátu **v oblasti obrany**. V súvislosti so zaradením ruskej spoločnosti **Almaz Antey** na zoznam firiem sankcionovaných EÚ oznámilo Ministerstvo obrany SR po rokovaní vlády SR 3. 12. **plán nakúpiť nové radary (avizovaná cena v priemere 20 mil. EUR)**. Ruská spoločnosť poskytovala SR náhradné diely, ktoré zabezpečovali funkčnosť radarových zariadení na území SR. Zaradenie na sankčný zoznam zakázalo uskutočňovať obchodné operácie s danou spoločnosťou.

V oblasti cestovného ruchu, výsledky za prvé tri štvrtroky 2014 dokazujú **pokles záujmu ruských turistov o Slovensko**. Podľa údajov Štatistického úradu SR bolo za prvých deväť mesiacov roku 2014 v slovenských ubytovacích zariadeniach ubytovaných **33 666 hostí z Ruska, čo je o 22,3% menej** ako za rovnaké obdobie roku 2013. Spolu u nás zrealizovali v danom období **139 580 prenocovaní, o 13,8% menej** než v prvých deviatich mesiacoch 2013 a v priemere u nás strávili **4,1 noci**, v porovnateľnom období roku 2013 to bolo 3,7 noci. Návštevníci z Ruska sa nachádzajú **na deviatom mieste v rebríčku návštevnosti** slovenských ubytovacích zariadení. Podiel na zahraničnej návštevnosti Slovenskej republiky je v prípade Ruskej federácie aktuálne na úrovni 2,9% (v roku 2013 3,3%). Dopad na príjmy z cestovného ruchu v tejto súvislosti a v danej chvíli sa však nedajú exaktne kvantifikovať.

Pozn.: Pripojením anektovaného Krymu k Rusku a výstavbou infraštruktúry v Soči (OH 2014) došlo k výraznému rozšíreniu kapacít v relácii cestovného ruchu. Snahou ruskej vlády je intenzívne podporiť práve uvedené turistické lokality. Taktiež korporatívne pobyty zamestnancov štátnych firiem sú smerované do domácich turistických centier a sú dokonca dotované na federálnej úrovni okrem iného aj v oblasti dopravy do cieľového miesta.

3. Dopady sankcií RU voči EÚ na SR

Kvantifikácia priamych dopadov sankcií na SR podľa MPRV SR dosiahla cca **8 mil. EUR** (hodnota exportu za 2013), avšak nepredstavuje zásadný problém nakoľko producenti **boli**

schopní výpadky realizovať na tretích trhoch, resp. predat' pod cenu (90% agrárnej produkcie SR ide na trhy EÚ). Naďalej platí, že **väčším problémom je kvantifikácia nepriamych dopadov**, najmä zabránenie prenikaniu prebytkových tovarov z iných krajín EÚ a spôsobené cenové destabilizácie. MPRVSR disponuje len údajmi od pestovateľov jabĺk (dopad 12 mil. EUR - najmä zvýšené náklady na skladovanie, zníženie výkupných cien a zrušením kontraktov). Pestovatelia ďalších plodín neposkytli MPRV SR bližšie informácie.

4. Dopady na energetiku

V oblasti energetickej bezpečnosti budeme pokračovať v úsilí o **zaistenie stability** dodávok energetických surovín a **diverzifikácie zdrojov/trás**.

Rusko odstúpilo od projektu Južný prúd a **plánuje výstavbu alternatívneho "Tureckého prúdu"**. V súvislosti s oficiálnymi vyhláseniami Gazpromu o **zámere ukončiť prepravu plynu koridorom cez Ukrajinu do roku 2019**, hľadáme možnosti zabezpečenia **stability dodávok** a udržania si statusu významnej **tranzitnej krajiny**. Jednou z možností je pokračovanie dodávok **plynu reverzom na Ukrajinu**. Inou je **projekt Eastring**, ktorý predpokladá výstavbu plynovodu z Veľkých Kapušian na území Rumunska a Bulharska s cieľom poskytnúť nové zdroje i trasy pre dodávky plynu do juhovýchodnej Európy. Uvedeným spôsobom by došlo k zosieťovaniu východných, západných a južných trás plynu.

Odvolávajú sa na technické problémy a nutnosť plnenia zásobníkov plynu **spoločnosť Gazprom kontinuálne znižuje dodávky plynu SR**. Gazpromexport zároveň **zvyšuje objemy transportu plynu cez Nord Stream na úkor plynovodu Bratstvo**. V reakcii na vzniknutú situáciu **SPP nakupuje plyn na spotových trhoch**. Dlhodobá redukcia menších objemov dodávok plynu z Ruska **môže spôsobiť nedostatok technického plynu na Ukrajine** (podzemné zásobníky plynu sú naplnené na 30%), s hrozbou **zastavenia dodávok plynu** európskym zákazníkom SPP. SR bude podporovať **predĺženie** (platnosť uplynie 31.3.2015) **zľavy na dodávky plynu Ukrajine z Ruska**.

Pozn.: UA je síce teoreticky schopná svoju spotrebu uspokojiť z dodávok z Európy pre plynulý tranzit plynu však potrebuje dostatočný objem plynu v zásobníkoch.

SR je v súčasnosti **najväčšou tranzitnou krajinou dodávok zemného plynu na Ukrajinu** (70%¹ dodávok reverzom z Európy za rok 2014). Reverz je pre SR a Kyjev win-win situáciou.

Pozn.: UA má v súčasnosti možnosť dovozu zemného plynu reverzom zo SK, HU a PL. Pôvodná kapacita SK-UA reverzu bola 9,8 mld. m³/ročne (27 mil.m³). Neskôr bola navýšená na súčasných 11,5 mld. m³/ročne (31,5 mil.m³). Od 1.3.2015 by mala byť dostupná kapacita 14,6 mld. m³/ročne (40 mil.m³/denne), t.j. až 73% celkového dovozu zemného plynu na UA. Reverz na UA je prospešný aj pre príjmy štátneho rozpočtu SR.

V oblasti **dovozu ropy** z Ruskej federácie sa dodávky uskutočňujú na základe rámcovej zmluvy a konkrétnych obchodných zmlúv. **Nová zmluva** (podpísaná 5. decembra 2014 v Moskve) vstúpila do platnosti 1. januára 2015 **do 31. decembra 2029**. Ročný objem dodávok ropy pre vnútornú spotrebu SR je stanovený do 6 mil. ton a pre tranzit cez územie SR taktiež do 6 mil. ton/ročne.

¹ Podľa údajov Ukrtransgaz UA v roku 2014 importovala zo SR 3,6 z PL 0,9 a z HU 0,6 mld. m³ zemného plynu. Zdroj: Platts

Sprevádzkovanie zrekonštruovaného **ropovodu ADRIA** (z Chorvátska cez Maďarsko na Slovensko) významne prispeje k **diverzifikácii dodávok ropy z Ruska**.

5. Dopady sankcií EÚ-USA na RU, súčasná ekonomická situácia v RU:

Ekonomické sankcie USA a EÚ voči RU mali za následok **výrazne zhoršenie ekonomického stavu krajiny**:

- Na zasadnutí CRE (Country Risk Expertov) bolo preradené Rusko z rizikovej kategórie **OECD 3** do horšej **rizikovej kategórie 4**, čo má značný dopad aj na našich exportérov, keďže budú mať vyššie poisťné sadzby na ten istý export.
- Z dôvodu zmeny cien ropy a plynu a zavedenia ekonomických sankcií USA a EÚ zažila **ruská ekonomika 2014 zásadný prepád**. Oproti plánovanému rastu HDP +2,7% prišla ruská ekonomika stagnácií v podobe + 0,2%, **inflácia dosiahla úroveň 11,5%** (oproti plánovaným 5-6%).
- Podľa predbežných ekonomických **prognóz bude v roku 2015 zaznamenaný pád HDP RU v rozmedzí -3 až -5,5%** v závislosti od vývoja cien ropy a trvania sankčných opatrení. Taktiež dôjde k zásadnému **zníženiu investičnej aktivity** z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov, rastu inflačných tendencií na úroveň + 15% a k zníženiu vnútornej spotreby v RU. Negatívna tendencia rozvoja ekonomiky krajiny sa dá očakávať aj v roku 2016.
- Centrálna banka RU (CBR) informovala, že **čistý odlev kapitálu z RU vlani dosiahol rekordných 151,5 mld. USD**. Rýchlejší odliv kapitálu viedol počas roka spolu s klesajúcimi cenami ropy a ukrajinskú krízou k prudkému **prepadu kurzu rubľa**. V minulom roku rubel voči americkému doláru oslabil o viac než 40 %, tento rok klesol už o ďalších asi 11 %.
- Ministerstvo financií RU navrhlo dňa 14.1. 2015 zníženie výdavkov v štátnom rozpočte na rok 2015 o 10%, čo sa môže do istej miery odraziť i v **zníženom dopyte po produktoch niektorých slovenských firiem v RU**.
- Centrálna banka RU v uplynulých mesiacoch iniciovala aktívnejší prístup na medzibankovom trhu RU s cieľom stabilizovať bankový sektor, čo si však v plnej miere nepodarilo. **Zadlženosť ruských podnikateľských subjektov** v zahraničí je vo výške **400 mld. USD**. Medzi lídrov v zadlžení patrí spoločnosť **ROSNEFT**, ktorej zadlženosť predstavuje viac ako **44 mld. USD**. V dôsledku nestabilného podnikateľského prostredia od nového roku došlo k odlivu investičného kapitálu vo výške cca 60 mld. USD), došlo k pozastaveniu vybraných investičných projektov aj ropnej a plynárenskej oblasti.
- **Prejavuje sa zbavovanie sa (predaj) spoločností**, čoho príkladom môže byť aj predaj spoločnosti Alcoa a Arcelor Mittal, ktorá predáva uhoľnú spoločnosť „Severný Kuzbas“
- Ministerstvo ekonomického rozvoja predložilo premiérovi RU **protikrizový plán** v súvislosti s prepádom cien ropy. V pláne sú nasledovné opatrenia: obmedzenie liberalizácie pracovného trhu, otázka dôchodkového veku, rozšírenie štátnych záruk, extrémny rozvoj malého podnikania, zrušenie DPH pri dovoze tovarov nevyrábaných v RF, kontrolovať vládou štátne nákupy.
- Agentúra Moodys Investors Service **znížila úverový rating RU** o jeden stupeň na **Baa3**, teda tesne nad špekulatívne pásmo. Ako dôvod uviedla nízke ceny ropy a slabý kurz rubľa. Varovala tiež, že by mohla prikrčiť k ďalšiemu zhoršeniu ratingu RU. Moodys predpokladá, že reálny HDP RU v tomto roku klesne o zhruba 5,5 %. Agentúra Fitch navyše zhoršila ratingy tridsiatich ruských finančných inštitúcií, vrátane najväčšej ruskej banky Sberbank (pozn.: agentúra Standard & Poor znížila už skôr RU rating na hranicu špekulatívneho pásma). Ak by sa rating RU prepadol do špekulatívneho pásma, **nemohli by do jeho dlhopisov investovať veľkí inštitucionálni investori**, ako sú napríklad dôchodkové fondy.
- Ratingová agentúra Moody's Investors Service **znížila rating** ruského plynárenského koncernu **Gazprom**. Urobila tak krátko po znížení ratingu RU, ktorý je teraz už len jeden stupeň nad špekulatívnym pásmom. Agentúra znížila rating záväzkov Gazpromu v cudzej

mene z Baa2 na Baa3 a v domácej mene z Baa1 na Baa2. Moody's ďalej znížila ratingy z „Baa2“ na „Baa3“ týmto spoločnosťami: **Rosnefti a jej dcérskym spoločnosťami** znížila tiež z „Baa2“ na „Baa3“.

Spracované z podkladov MZVaEZ SR, MH SR, MPRV SR
Vyhotovil: Ing. M. Garbarčík, RED2/SHSP